

PAWEŁ JAN KASZUBA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7144-6187>

*Prezydenci Republiki Włoskiej w latach 1992–2022.
Dynamika zmian*

Presidents of the Italian Republic in the Years 1992–2022. Dynamics of Changes

ABSTRAKT

Celem niniejszego artykułu było przedstawienie funkcjonowania urzędu prezydenta w Republice Włoskiej w ujęciu personalnym na przestrzeni lat 1992–2022, wyjaśniając przy tym dynamikę zmian, jaka zaszła w tym okresie. Aby tego dokonać, autor sformułował główną hipotezę zakładającą, iż dynamika zmian urzędu prezydenta była pobudzana przez cechy personalne osób na tym urzędzie, a nie znaczące zmiany ustrojowe wewnątrz systemu politycznego. W celu zweryfikowania ustalono pytania badawcze odnoszące się do politycznej przeszłości prezydentów, ich cech personalnych oraz ewolucji urzędu na przestrzeni lat. Aby odpowiedzieć na te pytania oraz dokonać weryfikacji hipotezy, zastosowano metody badawcze adekwatne do analizy przeszłości oraz wnioskowania systemowego. Były to metody: historyczna i porównawcza. Dzięki temu przedstawiono, iż owa dynamika zmian została ukształtowana przez osobiste decyzje kolejnych prezydentów. Przy braku znaczących zmian o charakterze ustrojowym nastąpiła stymulacja wizerunku głowy państwa przez cechy personalne osób na tym urzędzie.

Słowa kluczowe: prezydent republiki, głowa państwa, system polityczny

WSTĘP

Począwszy od 1992 roku, nastąpiło przeobrażenie włoskiej sceny politycznej. Wkroczone w nowy wiek z nowymi wyzwaniem, a także zmienioną sytuacją na polu partyjnych zmagani. Interesująca jest tu rola prezydenta jako strażnika stabilności i porządku politycznego. Minione lata pozwoliły spojrzeć na włoską politykę nie tyl-

ko z perspektywy kluczowego dla partyjnych liderów stanowiska premiera, ale także od strony drugiego członka egzekutywy. W ostatnim czasie można zaobserwować to, że system parlamentarno-gabinetowy we włoskim wydaniu często potrzebuje czynnika stabilizującego mogącego złagodzić spory lub dokonać politycznego arbitrażu. W tej roli stawiany jest prezydent jako ktoś, kto oprócz pracy według ustalonych praw i nakazów także pełni funkcję doradczą.

Głównym celem było przedstawienie prezydentów w czasach II Republiki w ujęciu personalnym. Ukazanie tego, że nie tylko z góry założony zakres kompetencji, ale także złożoność portretu charakterologicznego, przywiązanie do określonego wzorca zachowań czy doświadczenie życiowe decydują o oddziaływaniu danego urzędu na całość systemu politycznego. Zaznaczenie, w jakim stopniu to osobowość wykorzystuje kompetencje dane głowie państwa, a nie jak kompetencje mogą ograniczać piastunów tego urzędu.

W istniejącej literaturze z zakresu nauk społecznych można znaleźć wiele pozycji dotyczących systemu politycznego Republiki Włoskiej. Większość z tych publikacji odnosi się jednak do szerokiego zakresu, jakim jest całość systemu. Nie koncentrują się na bardziej szczegółowych zagadnieniach dotyczących poszczególnych organów państwowych. Stwarza to sytuację niedostatecznego opisu włoskiego systemu politycznego pod kątem szczegółowych zagadnień, w tym przypadku urzędu Prezydenta Republiki. Może to stwarzać problem w sytuacji potrzeby dogłębnego przeanalizowania danego tematu.

Podejmując cel analizy działalności kolejnych osób na stanowisku głowy państwa postawiona została główna hipoteza: dynamika zmian urzędu prezydenta była stymulowana przez cechy personalne osób na tym urządzie, a nie znaczące zmiany ustrojowe wewnątrz systemu politycznego. Pytania, jakie powstały z uwagi na hipotezę, to: jak ewoluowała rola prezydenta po roku 1992? W jakim stopniu polityczna przeszłość rzutuje na osoby na stanowisku prezydenta? Jak odważnie prezydenci używali swoich kompetencji? W celu zweryfikowania problematyki oraz uzyskania odpowiedzi na pytania odwołano się do adekwatnych metod i technik badawczych. Pierwsza to metoda historyczna użyta w celu analizy wydarzeń przeszłych, dająca zrozumienie, pozwalająca określić ciąg przyczynowo-skutkowy danych działań. Druga to metoda porównawcza, wykorzystana ze względu na jej charakter odnoszący się do kompetencji, powiązań oraz wzajemnego oddziaływania instytucji politycznych działających wewnątrz jednego systemu [Chmaj, Żmigrodzki 2011: 46–47].

SPUŚCIZNA I REPUBLIKI

Od samego początku istnienia urzędu prezydenta w I Republice można było zauważyć to, jak ogromny wpływ ma charakter i osobowość osoby na tym urządzie. Ramy prawne ustalone dla tej funkcji nie potrafiły zdusić personalnych przekonań czy poglądów. Z pozoru ceremonialny urząd bez dużego wpływu na realną politykę,

przewidziany jako równoważnik systemu kompletnie zmienił swoją rolę, ewoluując na przestrzeni lat.

Personalna różnorodność widoczna była od początku istnienia I Republiki. Za wyjątek można uznać pierwszą prezydenturę Enrico de Nicoli, która była wyjątkowo krótka. De Nicola przez półtora roku sprawował funkcję Prowizorycznej Głowy Państwa w okresie prac nad włoską ustawą zasadniczą. Po wejściu w życie włoskiej Konstytucji został co prawda wybrany na urząd Prezydenta Republiki, lecz jego kadencja była wyjątkowo krótka i trwała 5 miesięcy. W związku z tym można było ją określić jako „prezydenturę pomostową”, która miała płynnie wprowadzić włoską politykę w nowe, republikańskie realia. Kreację wzorców rozpoczął następca De Nicoli, a więc Luigi Einaudi, zwolennik modelu „kontrolnej prezydentury”. Jego następca Giovanni Gronchi był wierny tezie, że to prezydent ma być ścisłym centrum włoskiej polityki. Wreszcie Sandro Pertini, który promował prezydenturę otwartą, nastawioną na maksymalizację kontaktu z obywatelami [Witkowski 1991: 167–182].

To właśnie prezydent Pertini był tym, który w przekonaniu wielu stworzył paradygmat „dobrego prezydenta”. Bez wątplenia był człowiekiem bardzo doświadczonym życiowo oraz politycznie. Złożyły się na to dwie wojny światowej i czas pomiędzy nimi. Jako oficer brał udział w I wojnie, w okresie włoskiego faszyzmu był prześladowany z racji swoich poglądów. II wojnę światową spędził na wymuszonej emigracji we Francji. Powróciwszy do Włoch po II wojnie światowej jako członek partii socjalistycznej, aktywnie uczestniczył w życiu politycznym kraju. Zwieńczeniem tego był wybór na najwyższy urząd w państwie. Doświadczenia przeszłości ukształtowały go jako człowieka i polityka, a jako prezydent mógł to pokazać całemu narodowi. Nie unikał przy tym spontanicznych gestów. Potrafił nadal kierować uszczypliwością w stosunku do klasy politycznej, ale także cieszyć się z wygranego finału Mundialu w 1982 roku, będąc na stadionie, czy w drodze powrotnej zwyczajnie grać w karty z zawodnikami kadry narodowej. Wszystko to złożyło się na kreację wspomnianego paradygmatu „dobrego prezydenta”, istniejącego w świadomości Włochów długo po prezydenturze Sandro Pertiniego [Haberman 1990].

Zmiana postrzegania urzędu prezydenta w trakcie wkraczania w fazę II Republiki nie była związana z aspektem prawnym. Nie dokonano rewizji konstytucji w części dotyczącej władzy wykonawczej. Głównym założeniem rozpoczęcia okresu II Republiki było historyczne rozdzielenie okresów istnienia niepodległych Włoch. Na ową zmianę postrzegania urzędu głowy państwa złożyło się wiele czynników o charakterze politycznym czy społecznym. Wydarzenia silnie wywierające wpływ na kraj i kształt instytucji państwowych narzuciły ich nowy zakres funkcjonowania bądź przyjęcie innej drogi postępowania. Zmiana to w tym przypadku proces ponownego formowania założeń i ram poruszania w oparciu o dynamiczną sytuację wewnątrz systemu politycznego. Wpisuje się to w definicję zmiany jako procesu przeobrażeń zachodzącego z różnych przyczyn, ukierunkowanego oraz rozłożonego w czasie. Przy czym rozróżnić należy potencjalny wpływ czynników zarówno wewnętrznych,

jak i zewnętrznych na kształtowanie procesu [Szczepański 1985: 8–10]. W kwestii Włoch głównym motorem napędowym była wewnętrzna sytuacja kraju w latach 90. XX w. oraz osobista postawa osób piastujących urząd prezydenta.

ROSNĄCA ROLA PREZYDENTA OD 1992 ROKU

Konstytucja włoska w połączeniu z cechami personalnymi kolejnych prezydentów wytworzyła ogromną liczbę potencjalnych scenariuszy, które znalazły, znajdują bądź też mogą odnaleźć zastosowanie. Urząd prezydenta od 1947 r. po dziś dzień cechuje się różnorodnością wynikającą z personalnych przetasowań oraz funkcjonowania w często zmiennych warunkach włoskiej polityki. Okres II republiki, który umownie rozpoczął się w roku 1992, przyniósł nowe otwarcie na scenie partyjnej największego państwa Półwyspu Apenińskiego. Schyłek lat 80. i początek 90. XX w. we Włoszech to ogromny wstrząs polityczny. Lata kojarzone głównie z przemianami społeczno-ustrojowymi państw bloku wschodniego i rozpad żelaznej kurtyny były także dla Włochów swojego rodzaju resetem dotychczasowych norm i reguł. Istniejący porządek polityczny i wzorce towarzyszące społeczeństwu uległy rozsypce. Przyzwyczajenia nie mogły już być używane do opisywania sytuacji parlamentarnej, gdyż zmieniła się ona na skutek kryzysów mających miejsce zarówno w samym rządzie i parlamencie, jak i na terenie kraju. Ku upadkowi chyliła się koalicja nazywana *pentapartito*¹ tworząca rząd od 1979 roku. Co więcej, wiele przemian na wschodzie Europy oraz upadek ZSRR doprowadziły do reorganizacji po lewej stronie włoskiej polityki. Włoska Partia Komunistyczna (PCI) w wyniku reform wewnętrznych zmieniła nazwę na Demokratyczną Partię Lewicy (wł. Partito Democratico della Sinistra – PDS). Bardziej radykalni działacze utworzyli ugrupowanie swoją nazwą przypominające PCI, była to Partito della Rifondazione Comunista (PRC lub RC), co można przetłumaczyć jako Partia na rzecz Odbudowy Komunistycznej bądź też w skróconej wersji Odbudowa Komunistyczna. Wewnętrzne skłócenie lewicy nie dało jednak siły centroprawicy, Chrześcijańska Demokracja będąca hegemonem zaczęła tracić poparcie. Powoli usuwała się w cień, przechodząc do historii. System partyjny uległ ogromnemu przemeblowaniu także pod względem rozbudzenia tendencji separatystycznych szczególnie w regionach północnych. Powstała prawicowa Liga Północna (wł. Lega Nord – LN), a jej lider Umberto Bossi głosił separatystyczne i populistyczne hasła, nawołując do oddzielenia północnych regionów od reszty kraju w celu zachowania ich lepszego statusu ekonomicznego i „zakończenia wyzysku”. W Tyrolu Południowym działalność rozpoczęła Południowotyrolska Partia Ludowa (niem. Südtiroler Volkspartei – SVP) podkreślająca silną odrębność kulturową nie-

¹ *Pentapartito* – nazwa koalicji rządzącej we Włoszech w latach 1979–1994 skupiająca pięć partii politycznych: Chrześcijańską Demokrację (DC), Włoską Partię Socjalistyczną (PSI), Włoską Partię Socjaldemokratyczną (PSDI), Włoską Partię Republikańską (PRI) oraz Włoską Partię Liberalną (PLI).

mieckojęzycznych Tyrolczyków z regionu Trydent – Górna Adyga (wł. Trentino – Alto Adige). Podobna sytuacja miała miejsce w regionie Aosty z silną mniejszością francuskojęzyczną [Machelski 2010: 151, 201–204].

Innym czynnikiem wysoce niekorzystnym dla całej klasy politycznej był element korupcji wśród wysoko postawionych urzędników państwowych i polityków. Oskarżenia o przyjmowanie korzyści majątkowych objęły takie osoby, jak Giulio Andreotti czy Bettino Craxi, a więc byłych premierów. Włoska klasa polityczna coraz bardziej chorowała. Postępujące zepsucie wymuszało podjęcie złożonych działań dążących do uzdrowienia państwa. Nie chodziło tylko o działania doraźne wykonywane przez organy ścigania. Zadaniem kluczowym było dbanie o interes polityczny kraju. Walka z korupcją, porachunki mafijne, rosnące tendencje separatystyczne oraz coraz większa popularność haseł radykalnych przede wszystkim z prawej strony sceny politycznej wprowadziły ogromne zamieszanie w życiu Włochów. Na szczeblu politycznym doszło do kumulacji trzech zdarzeń o poważnym znaczeniu dla losów państwa. Po wyborach do parlamentu w 1992 na znak protestu przeciwko partyjnym przepychankom zniesmaczony poziomem debaty publicznej prezydent Francesco Cossiga zrezygnował z urzędu. Na skutek tego parlament wybrał nowego prezydenta Oscara Luigi Scalfara. W 1993 r. premierem został Giuliano Amato z gabinetem o charakterze centrolewicowym [Machelski 2010: 206–209].

OSCAR LUIGI SCALFARO – WIARA W NIEPODWAŻALNY SYSTEM WARTOŚCI

Prezydent Scalfaro w oczach polityków wydawał się być człowiekiem odpowiedzialnym na bardzo niespokojne czasy. Zasiadał w parlamencie nieprzerwanie od 1946 roku z ramienia Chrześcijańskiej Demokracji. Znał przez to realia polityczne we Włoszech. W czasie pełnienia mandatu deputowanego był wiceministrem oraz ministrem w kilku rządach. Przyszło mu rządzić w czasach niezwykle trudnych. Odpowiedzialność spoczywająca na jego barkach była ogromna. Musiał walczyć z niepokojami politycznymi wywołanymi rozbięciem partyjnym. Społeczeństwo radykalizowało się pod wpływem populistycznych haseł. Na południu państwo było na otwartej wojnie z mafią. Sytuacja ekonomiczna była niezwykle trudna, a pozycja lira bardzo słaba [Povoledo 2012]. Scalfaro w przeciwieństwie do innych potencjalnych kandydatów nie miał bagażu negatywnych doświadczeń, nie był w oczach społeczeństwa obarczony negatywnym balastem. Jawił się jako polityk krystalicznie czysty. Już na początku swojej kadencji dał on znać klasie rządzącej, że nie ma według niego miejsca na łączenie polityki z biznesem i nie ma zamiaru na to pozwalać. Był to sygnał, że chce on stanowczo ukrócić korupcyjne procedery. Jako osoba o silnej wierze katolickiej wykazywał przywiązanie do określonego systemu wartości, którego nie miał zamiaru odrzucać. Ekonomicznie Włochy znajdowały się w sytuacji niebywale trudnej, pozycja lira była wysoce niestabilna. Wobec tego odbywał częste konsultacje z ówczesnym gubernatorem Banku Włoch – Carlo Azeglio Ciampim,

a w obliczu widma ogromnej zapaści zdecydował się na jeszcze poważniejszy krok. Został pierwszym prezydentem w fazie II Republiki, który postanowił powołać rząd ekspercki, wyznaczając gubernatora Ciampiego na premiera. Wydarzenie to było bezprecedensowe, gdyż po raz pierwszy w historii Włoch na czele rządu stanęła osoba niebędąca członkiem parlamentu. Podkreślił on tym samym zadania prezydenta jako osoby zobligowanej do sprawnego zarządzania podczas kryzysowej sytuacji.

Desygnacja premiera jest narzędziem pomocnym. Może posłużyć jako czynnik stabilizujący oraz jednoczący. Osoba, której zostanie powierzona misja tworzenia rządu w sytuacji patowej, może z owym prezydenckim błogosławieństwem zdziałać więcej. Na takie rozwiązanie aż trzykrotnie pozwolił sobie prezydent Scalfaro. Najpierw był to Giuliano Amato, następnie rząd techniczny Ciampiego oraz po rozpadzie I gabinetu Berlusconi, rząd Lamberto Diniego [Ceci 2018: 382–391]. W czasie trwania kadencji prezydenta Scalfara można było także zauważyć szerokie działania na rzecz utrzymania jedności narodowej i podkreślenie roli, jaką pełni w tym zakresie prezydent. Coś, co w niespokojnych latach było bardzo potrzebne społeczeństwu, a co Scalfaro uznawał za swój moralny i prezydencki obowiązek [Ceci 2018: 379–385, 395–397].

CARLO AZEGLIO CIAMPI – POLITYCZNY NUWORYSZ

Kiedy w 1999 roku prezydent Scalfaro kończył swoją kadencję, na jego następcę wybrano osobę dobrze mu znaną, byłego premiera technicznego Carlo Azeglio Ciampiego. Stojąc na czele Banku Włoch jako jego gubernator, był znany opinii publicznej już od lat 80. XX wieku II Republika postawiła przed nim wyzwanie ratowania kraju przez przede wszystkim jego finansową naprawę. Jako premier przejął władzę nad państwem w trudnym okresie. Postawił on na szali wizerunek kompetentnego prawnika i ekonomisty. Misja powierzona mu przez prezydenta poskutkowała dużą nauką politycznego świata i zrozumieniem procesów zachodzących wewnątrz systemu. Działania na rzecz odbudowy gospodarczej w duchu jego bezpartyjnego profesjonalizmu zyskały mu szacunek w oczach społeczeństwa. Paradoksalnie to pozostawanie na politycznej ziemi niczyjej i brak przynależności partyjnej pomogło Ciampiemu w państwowej karierze i zwiększyło jego popularność. W okresie po swojej dymisji, a przed wyborem na urząd prezydenta miał miejsce czas, w którym kolejny raz wzmocnił swoją pozycję i zapracował na szerokie zaufanie w kraju. Jako minister finansów w rządzie Romano Prodiego i Massimo D'Alema został twarzą wprowadzenia waluty euro we Włoszech i wyjścia z kryzysu ekonomicznego [Colombo 2016].

Już sam sposób elekcji Ciampiego na urząd prezydenta pokazał pewną zmianę mentalności, jaka w tamtym okresie towarzyszyła włoskim parlamentarzystom. Zapisał się on w historii, będąc drugim prezydentem Republiki wybranym od razu w pierwszym głosowaniu. Cechowała go przede wszystkim wysoka kultura pracy,

wyniesiona prawdopodobnie z czasów egzystencji w sektorze ekonomicznym. To także pozwoliło mu na łatwe zrozumienie kompetencyjnych granic zachowania prezydenta w kwestiach prawnych, ale też moralnych. Wyniknęła z tego wysoka neutralność połączona z ekonomiczną kalkulacją, w tym wypadku w wydaniu politycznym. Był bezpartyjny przez niemal całe swoje życie. Nie groziło mu pewnego rodzaju psychiczne zmęczenie, które mogło niekorzystnie odbić się na przyszłych decyzjach. Skutkowało to energią do funkcjonowania na różnych polach działalności głowy państwa. Jedną z głównych cech Ciampiego wartych podkreślenia była duża wiara w propagowanie symboliki narodowej w każdym wydaniu. Pokładał dużą nadzieję w tym, iż najprostsze symbole tożsamości narodowej, takie jak herb, flaga czy hymn są jednocześnie najlepszym sposobem na krzewienie wśród społeczeństwa poczucia przynależności i patriotyzmu.

W sposób szczególnie ważny traktował on dbanie o republikańskie tradycje państwa. Prezydent Ciampi żywił przekonanie o silnych walorach edukacyjnych i jednoczących, jakie niosą za sobą święta narodowe. Przywrócił defiladę wojskową w dniu 2 czerwca każdego roku w czasie obchodów Dnia Republiki (wł. *Festa della Repubblica*), która odbywa się po dziś dzień, przechodząc przez Via dei Fori Imperiali [Rizzo 2020].

Jeszcze w czasie sprawowania urzędu premiera Ciampi był w oczach niektórych polityków traktowany jak polityczny nuworysz. Prawnik przez całe zawodowe życie związany z Bankiem Włoch. Nie potrafił łatwo wejść w środowisko politycznych konotacji i powiązań grup interesów. Specyficzny gen „tego obcego” ciągnął się za nim przez cały okres politycznej kariery. Istniało swoiste odczucie dysonansu poznawczego w oczach elit. Z jednej strony budził on szacunek ze względu na zasługi na polu finansowym, z drugiej nie można było traktować kogoś spoza polityki jako „naszego” w odczuciu partyjnych decydentów. W momencie wyboru na urząd prezydenta zostało to nieznacznie zniwelowane, ale nie całkowicie zaniechane. Ciampi w duchu szacunku do instytucji podwyższył powagę i prestiż również swojego urzędu, nie zważając przy tym na ataki ze strony adwersarzy. W trudnym politycznie czasie funkcja prezydenta mogła doświadczyć ryzykownej degradacji. Nie dopuścił on jednak do nadania mu notarialnego charakteru. Wierzył, że szufladkowanie głowy państwa, odbierając uprawnienia w sferach kluczowych, mogłoby doprowadzić do zbyt niebezpiecznego precedensu. Sytuacja stawiania prezydenta w roli biernego obserwatora była w mniemaniu Ciampiego niedopuszczalna. Wykreował on przywództwo wysoce urzędowe, a przy tym aktywne [Spampinato 2006: 65–68].

Dynamika zmian widoczna w czasie prezydentury Ciampiego wynikała także z rozwoju integracji europejskiej. Stale wyrażał swoją aprobatę dla jak największej jedności i współpracy w ramach struktur Unii Europejskiej. Wypowiadał się ciepło o wspólnej wizji zjednoczonego kontynentu. Obok swojej włoskiej tożsamości bardzo wyraźnie podkreślał tę drugą – europejską. Traktat z Maastricht przyjęty w 1992 roku wyznaczył kierunek rozwoju Unii i zacieśnił kooperację wewnątrz wspólnoty. Wpisywało się to w euroentuzjastyczne nastawienie prezydenta Ciampiego. Co wię-

cej, potrafił on bardzo sprawnie zarządzać retoryką tożsamości, zarówno tej narodowej, jak i kontynentalnej. W swoich wypowiedziach starał się przekazywać wartości patriotyczne, nie zapominając o szerszym kontekście. Podkreślał znaczenie bycia częścią znacznie większej wspólnoty niż tylko ta krajowa. Utrzymanie swoistego Pax Europaea eliminującego nacjonalistyczne tendencje państw starego kontynentu stawiał jako wzór pokoju i spójności. Wpisywało się to w szersze ramy współpracy międzynarodowej. Nieważne, czy chodziło o kwestie związane z sytuacją krajów byłej Jugosławii czy interwencją na Bliskim Wschodzie. Ciampi zawsze stawiał na dialog i jak największy humanitaryzm [Spampinato 2006: 80–83].

Prezydenta Carla Azeglia Ciampiego można uznać za wielkiego orędownika wolności. Rozumiał on państwo jako zbiór instytucji mających tę wolność i nieskrępowanie chronić na wszelki możliwy sposób. W licznych wywiadach mówił on o społeczeństwie i tworzeniu warunków niezbędnych do jego jak najlepszego funkcjonowania. W ludziach młodych, ich otwartości na świat i chęci walki z przeciwnościami upatrywał przyszłości kraju. Działał w zakresie utrzymania europejskiej jedności zgodnie z postanowieniami traktatu z Maastricht. Krótki okres jego politycznego formowania rozpoczęty w 1993 roku i trwający z przerwami do chwili wyboru w 1999 roku stał się bardzo pomocny. Objął on urząd, mając niejako czystą kartę i mocny mandat społeczny. Zmienił funkcję prezydenta w kontekście postrzegania politycznej rzeczywistości. Zapisał się także w historii jako głowa państwa o silnym poczuciu budowania więzi międzypaństwowych. Bliska mu była polityka europejska. Czuł się niejako w obowiązku kultywowania powojennych tradycji integracyjnych. Nie zapominał przy tym o nieustannej budowie tożsamości narodowej, ale na zdrowych fundamentach wzajemnego szacunku, zrozumienia i tolerancji [Scacchioli 2006].

Już dwie pierwsze prezydentury II Republiki trzeba określić jako dosyć kontrastowe względem siebie. Począwszy od sposobu wyboru, przez sprawy państwowe, nawet na kwestiach religijnych kończąc. Zmiany po 1992 roku pozostawiły zauważalny ślad na sprawności klasy politycznej we Włoszech. Przykłady prezydentów Scalfara i Ciampiego pokazują odmienne sposoby radzenia sobie z kryzysem i różne spojrzenie na wybrane problemy. Dynamika, z jaką odbywały się zmiany w postrzeganiu urzędu, była nie tylko udziałem wydarzeń mających miejsce dookoła. Cechy osobowości i życiowe pryncypia stanowiły nieodzowny element pomagający w trudnym czasie sprawnie zarządzać państwem. Pałac kwirynalski ani na moment nie był miejscem politycznie odosobnionym.

GIORGIO NAPOLITANO – PREKURSOR REELEKCJI

Wybrany w 2006 roku prezydent Giorgio Napolitano zapisał się w historii włoskiej polityki jako jedyna osoba, która uzyskała reelekcję na ten urząd. Urodzony w 1925 roku w Neapolu prawnik, aktywny politycznie od czasów studenckich. Jako działacz lewicowy przeciwstawiał się faszystowskiej polityce Mussoliniego.

W okresie I Republiki zasiadał on zarówno w Izbie Deputowanych, jak i w Parlamencie Europejskim, zawsze wybierany z list najpierw Komunistycznej Partii Włoch, a następnie Demokratycznej Partii Lewicy i Demokratów Lewicy. Zwieńczeniem kariery parlamentarnej było objęcie przez niego funkcji przewodniczącego Izby Niższej parlamentu Włoch. Doświadczenie ministerialne uzyskał jako minister spraw wewnętrznych w rządzie Romano Prodiego już w okresie II Republiki [Quirinale 2022]. Długi okres sprawowania mandatu przez prezydenta Napolitano przysporzył wiele wyjątkowych określeń jego osoby. Ze względu na ponadprogramowy jak na Włochy okres urzędowania pół żartem, pół serio tytułowano go „czerwonym księciem” (wł. *Il principe rosso*) czy nawet „królem” (wł. *Re*).

Z politycznego punktu widzenia czas, w jakim przyszło mu stać na czele państwa, był trudny i skomplikowany. Już rok po objęciu swojej funkcji musiał zmierzyć się z kryzysem rządowym. Premier Romano Prodi doświadczył na własnej skórze tego, co oznacza włoski bikameralizm doskonały. Przegrał ważne głosowanie w Senacie w wyniku buntu senatorów z własnego środowiska [BBC News 2007]. Cały czas trwała we Włoszech polityczna rywalizacja dwóch obozów: centrolewicy pod przywództwem właśnie Prodiego oraz centroprawicy Silvio Berlusconi. Prezydent Napolitano musiał więc w tym burzliwym okresie umieć pogodzić i zrozumieć interesy partyjne oraz sprawnie łączyć je z interesami państwa i dobra ogółu obywateli.

W drugiej części swojej pierwszej kadencji zmierzył się z kryzysem natury ekonomicznej. Odchodzący w 2011 r. w złej sławie rząd na czele z premierem Berlusconiem doprowadził do obrzydzenia Włochom struktur władzy wykonawczej i ustawodawczej. Zła sytuacja budżetowa oraz ważące się losy zadłużenia państwa stworzyły warunki, które doprowadziły do rezygnacji gabinetu oraz wytworzenia niebezpiecznej pustki. Napolitano nie był pierwszym prezydentem, który zdecydował się na powołanie rządu technicznego. Sytuacja w 2011 roku była jednak inna, gdyż nowo utworzony gabinet pod przewodnictwem Mario Montiego był w dużej mierze dziełem prezydenta, a nie drużyną premiera. W dobie niestabilnej sytuacji rola prezydenta Napolitano wzrosła i nie zawahał się on użyć swoich narzędzi, aby ratować kraj i naprowadzić go po raz kolejny na dobrą drogę stabilizacji ekonomicznej. Widmo kryzysu było silniejsze niż partyjne rozrachunki, a potrzeba rządu technicznego złożonego z ekspertów niepodważalna. Scenariusz ten był bezprecedensowy, uważany za pierwszy taki w historii Republiki Włoskiej. Prezydent wyszedł ze swojej strefy komfortu i dał do zrozumienia klasie politycznej, jak ważnym jest on graczem potrafiącym okiełznać problemy. Gabinet Montiego był uważany za rząd „prezydencki” [Donadio 2011]. Określenie to było niebywałe z punktu widzenia włoskiego systemu, w którym to prezydent nie jest bezpośrednim kreatorem składu gabinetu, a jedynie wykonawcą i strażnikiem woli suwerena. W tym przypadku widoczna była redefinicja priorytetów wymuszona perspektywą finansowego kryzysu. Giorgio Napolitano wprowadził nowe pojęcie do słownika politycznego. Przełożyło się to na budowę jakości oraz zaufania do urzędu prezydenckiego w trudnym okresie lat 2011–2013.

Wejście w rok wyborczy we Włoszech odbyło się w sposób burzliwy. Technokratyczny gabinet Mario Montiego zakończył swoją misję na skutek utraty zaufania większości parlamentarnej. Zapoczątkowało to specyficzny ciąg przyczynowo-skutkowy, w którym po raz kolejny na kluczowym miejscu znalazł się prezydent Napolitano. Rok 2013 stał się czasem wyborczym w dużym tego słowa znaczeniu. Włosi poszli do urn, aby wybrać nowy parlament, który potem miał wybrać nowego prezydenta. Głosowanie okazało się być niezwykle zacięte. Obie koalicje cieszyły się niemal jednakowym poparciem. Centrolewica Piera Luigiego Bersaniego uzyskała 29,55%, a centroprawica Silvia Berlusconiego zanotowała wynik 29,18%. Przeliczenie głosów na mandaty nie było jednak tak łaskawe, o czym przekonali się obaj liderzy. W Izbie Deputowanych przeważającą liczbę mandatów zdobyła centrolewica, bo aż 345, co dawało samodzielną większość. Włoski bikameralizm wymagający zaufania obu izb pokrzyżował plany Bersaniego, gdyż w Senacie nie udało się zdobyć ponad połowy dostępnych miejsc [Eligendo 2022]. Na skutek tego powstał pat i widmo kolejnego kryzysu parlamentarnego. Właśnie wtedy nastąpiło na moment polityczne zawieszenie broni pomiędzy liderami zwaśnionych obozów w celu przedyskutowania kandydata na prezydenta. Doprowadziło to do zaproponowania rozwiązania bezprecedensowego. Giorgio Napolitano, który miał kończyć swoją kadencję i przejść na polityczną emeryturę, stanął przed szansą na reelekcję.

W oczach politycznych decydentów Napolitano był postrzegany jako odpowiedni człowiek na czas kolejnego dotkliwego kryzysu w parlamencie. Odwołując się do swojego sędziwego wieku, początkowo odrzucał tę propozycję. Twierdził, że nieodpowiednia byłaby reelekcja w wieku 88 lat. Mając jednak na względzie dobro kraju, zgodził się on na kontynuację swojej misji i rolę sternika państwa w skomplikowanym czasie. Wybrany większością 738 głosów w VI turze głosowania posiadał silny mandat. Owa większość wymagała porozumienia dwóch przeciwnych sobie stronnictw. Stanowiło to dowód, jakim zaufaniem i szacunkiem Napolitano cieszył się wśród włoskiej klasy politycznej. Mając na uwadze dobro kraju oraz szacunek do werdyktu obywateli w wyborach parlamentarnych, odrzucił możliwość skrócenia kadencji obu izb i postanowił objąć swoim patronatem rozmowy zmierzające do wyłonienia rządu [Davies 2013]. Udało się to, a premierem został 46-letni wówczas Enrico Letta. Uzyskując poparcie dwóch głównych, przy czym wrogich sobie partii, tj. Partii Demokratycznej oraz Ludu Wolności. Był to sukces włoskiego parlamentarizmu, ale także patronatu prezydenta nad tymi rozmowami [Frye 2018].

Decyzja o przerwaniu pełnienia funkcji prezydenta Republiki w czasie trwania drugiej kadencji, choć spodziewana wprowadziła parlamentarzystów w czas kolejnej burzliwej dyskusji [Folli 2014].

SERGIO MATTARELLA – STABILNA OPOKA W BURZLIWYCH CZASACH

W 2015 r. elektorzy stanęli przed zadaniem wyboru nowej głowy państwa. Kolejny raz wywołało to burzliwą debatę w parlamentarnych kuluarach i brak jednogłosego poparcia dla konkretnej osoby. W celu wyjścia z patowej sytuacji zaproponowano kandydaturę człowieka, który posiadał więcej cech świadczących o politycznej neutralności niż tych zdolnych skutecznie dzielić. W czwartej turze głosowań zwyciężył Sergio Mattarella z ilością 665 głosów poparcia. Nową głową państwa został czynny sędzia Sądu Konstytucyjnego o znaczącej politycznej przeszłości [Scacchioli 2015].

Pierwsza kadencja prezydenta Mattarelli rozpoczęta w 2015 r., a zakończona w 2022 stworzyła pole do opisu i dokonania pewnych podsumowań. Przede wszystkim swoje lata spędzone w Kwirynale może uznać za dosyć trudne i burzliwe, szczególnie patrząc na okres 2018–2019. Skumulowanie politycznego przesilenia związanego z wyborami parlamentarnymi oraz trudnymi powyborczymi negocjacjami postawiło przed Mattarellą zadanie ciągłego czuwania nad jednością kraju. Kryzys migracyjny i coraz większa polaryzacja społeczeństwa doprowadziły do ogromnego wzrostu znaczenia prezydenta jako czynnika stabilizującego i równoważącego system polityczny. Włochy stały się areną zaciekłych walk o podłoże ideologicznym, wymuszając na głowie państwa mocne egzekwowanie funkcji mających jednoczyć naród. Sergio Mattarella okazał się być prezydentem skromnym o dużej kulturze osobistej. Fakt jego odseparowania od aktywnego życia politycznego przez dłuższy czas dobrze wpisywał się w niezależność urzędu. Jako sędzia Sądu Konstytucyjnego od 2011 r. do chwili wyboru doskonale wiedział, na czym polega niezawisłość i jak te standardy zachować, zostając głową państwa.

Prezydent Mattarella na początku swojej I kadencji musiał stawić czoła problemowi, jaki narodził się w rządzie Mattea Renzi po przegranym przez niego referendum konstytucyjnym w 2016 r. Doprowadziło to do dymisji gabinetu. Kryzys nie był jednak na tyle duży, aby rozpisywać nowe wybory. Rola prezydenta ograniczyła się do obserwacji i asekuracji. Prawdziwym testem cierpliwości była sytuacja po wyborach parlamentarnych w 2018 r. Zwycięstwo odniosła w nich koalicja centroprawicowa. Tuż za jej plecami uplasował się antysystemowy Ruch Pięciu Gwiazd (wł. Movimento 5 Stelle – M5S). Wyrazny spadek zanotowała lista centrolewicowa na czele z Partią Demokratyczną [Eligendo 2022]. W wyniku tego powstała polityczna blokada, która uniemożliwiała desygnowanie nowego rządu. Warunki, w jakich przyszło negocjować, były skrajnie trudne. Skomplikowany system wzajemnych powiązań i kontaktów uniemożliwił rozwiązanie tego na gruncie szybkich partyjnych negocjacji. Do gry musiał wejść prezydent i rozpocząć proces poszukiwania większości rządowej. Przy względnie pozytywnych konkluzjach pojawiła się sprawa, przez którą na prezydenta spadła jednak fala krytyki z konkretnego bieguny politycznego. Przeciwnicy Mattarelli zarzucili mu wywołanie kryzysu w kryzysie, kiedy nie zgodził się on, aby w formowanym rządzie znalazł się Paolo

Savona. Ekonomista o poglądach negatywnie odnoszących się do waluty euro stał się kością niezgody w rządowych negocjacjach pomiędzy głową państwa a koalicją. Zaznaczyć należy, iż prezydent działał cały czas w graniach kompetencji, gdyż te zakładają jego możliwy sprzeciw wobec kandydatury danego ministra i odmowę powierzenia mu danego resortu. Ostateczne rozwiązanie okazało się być pomyślne dla wszystkich stron konfliktu. Savona wszedł do rządu, ale jego rola uległa redefinicji, co uratowało koalicję i perspektywy stworzenia rządu [Kirchgaessner 2018].

Sytuacja względnego porządku nie trwała długo, gdyż w 2019 r. nastąpił konflikt w koalicji rządowej, w wyniku którego po raz kolejny prezydent Mattarella musiał włączyć się w arbitraż między koalicjantami. Różnice zdań doprowadziły Włochy przed widmo kolejnej politycznej zapaści mającej znamiona tragicomedii. Wewnętrzny kryzys zagrażał stabilności kraju w trudnym okresie niespójności ekonomicznej. Prezydent musiał po raz kolejny rozpocząć rozmowy w celu zażegnania kryzysu i wyłonienia nowego gabinetu. Nie było mowy o dalszej pracy kooperacji M5S z Ligą. Skutkowało to potrzebą znalezienia nowego koalicjanta zdolnego współtworzyć rząd. Mattarella musiał w tej sytuacji nie tylko patronować w rozmowach zmierzających do utworzenia rządu, ale także prowadzić arbitraż wśród skłóconej koalicji. Pod auspicjami prezydenta udało się wypracować rozwiązanie, które nie wymuszało rozpisywania nowych wyborów. Doszło przy tym do ciekawego rozwiązania. Nastąpiło odwrócenie sojuszu z prawicy na centrolewicę. M5S stworzył rząd razem z Partią Demokratyczną, rekomendując, aby dotychczasowego premiera Giuseppe Contego pozostawić na czele rządu. Koalicja *gialloverde*² została przekształcona w *giallorosso*³. Przy znaczącej roli prezydenta doprowadzono do zażegnania niebezpieczeństwa przez zbudowanie większości w parlamencie tej samej kadencji. Utrzymano ciągłość legislatury bez konieczności ponownego zapraszania Włochów do urn wyborczych, co mogłoby skutkować kolejną patową sytuacją [Buzzanca, Rubino 2019].

Niebywale trudne okazały się kolejne wydarzenia związane z panującą na całym świecie pandemią spowodowaną wirusem COVID-19. Włochy zostały bardzo silnie dotknięte. Wśród obywateli złość mieszała się z poczuciem bezsilności w walce z niewidzialnym przeciwnikiem. W tej sytuacji rok 2020 był wyzwaniem dla prezydenta Mattarelli, który stojąc na czele państwa, cały czas starał się wspierać społeczeństwo w często nierównej walce z wirusem. Trudne czasy pierwszych dwóch kwartałów roku wymagały sprawnej współpracy na linii rząd–parlament. Walka z szerzącą się epidemią była priorytetem, wobec czego w grę wchodziło podejmowanie decyzji za pomocą dekretów z mocą ustawy zakładających jak najszybszą implementację nowego prawa i przepisów. Praca wykonywana przez prezydenta dotyczyła nie tylko

² Koalicja rządząca we Włoszech od 1 grudnia 2018 r. do 5 września 2019 r. Nazwa pochodziła od kolorów przypisanych do partii politycznych wchodzących w skład koalicji. *Giallo* (żółty) – Ruch Pięciu Gwiazd, *verde* (zielony) to kolor kojarzony z Ligą.

³ Koalicja rządząca we Włoszech od 5 września 2019 roku. Nazwa pochodziła od kolorów przypisanych do partii politycznych wchodzących w skład koalicji. *Giallo* (żółty) to Ruch Pięciu Gwiazd, *rosso* (czerwony) to domyślny kolor Partii Demokratycznej.

działania na poziomie rządowym i wykonawczym, ale także na polu informacyjnym i prewencyjnym. Wykorzystując swój autorytet, wzywał obywateli do przestrzegania zasad, wzmacniał poczucie odpowiedzialności. Stanowił odgórny przykład właściwego zachowania w czasach pandemii [ANSA 2020]. Niejako symbolem stały się obrazy z kwietnia 2020 roku, na których prezydent samotnie składa wieniec pod Vittorio Veneto w opustoszałym Rzymie.

ZAKOŃCZENIE

Prezydent był i będzie najwyższym gwarantem konstytucji, której ochrona powinna być interpretowana w sposób szeroki, dający kompetencje do działania. To, co w przeszłości było nazywane „dawaniem sygnałów”, nie wystarczy w tak szybko zmieniającym się środowisku politycznym, jakie jest dzisiaj obserwowane. Polityka I republiki z dominacją Chrześcijańskiej Demokracji nie dawała przesłanek do niepokoju, a jedynie lekkie, czasowe objawy zagubienia. II republika przyniosła wyraźny podział i rywalizację. Jej kolejna faza rozwojowa widoczna jest od wyborów w 2018 roku.

Odnosząc się do postawionej hipotezy: dynamika zmian urzędu prezydenta była stymulowana przez cechy personalne osób na tym urzędzie, a nie znaczące zmiany ustrojowe wewnątrz systemu politycznego, stwierdzić należy, że uległa ona weryfikacji pozytywnej. Każdego kolejnego prezydenta można było scharakteryzować inaczej, wynikało to oczywiście ze zróżnicowanych kwestii osobistych, które miały swoje przełożenia na decyzję osób piastujących urząd tak ważny pod względem politycznym, ale także społecznym. Prezydent Scalfaro zdefiniował swoją prezydenturę jako prymat osobistych pryncypiów. Carlo Azeglio Ciampi jako ekonomista bez bogatej przeszłości politycznej prezentował postawę prezydentury kontrolnej. Prezydent Napolitano został pierwszym w historii kraju prezydentem, który uzyskał reelekcję. Dokonawszy tego, nie tylko przełamał stereotyp, ale też zapewnił stabilizację polityczną kraju. Prezydent Mattarella znalazł się w sytuacji o tyle trudnej, iż musiał sobie radzić nie tylko z kryzysami natury rządowej, naturalnymi dla włoskiej demokracji, ale też z kryzysem pandemicznym. W przypadku spraw politycznych udało mu się zwalczyć zagrożenie przez połączenie kompetencji prezydenckich z autorytetem własnej osoby. Przeprowadził też Włochów przez najcięższe czasy pandemii, uosabiając jedność kraju w swoich orędziach i publicznych wystąpieniach.

Przez ostatnie 30 lat w Italii wytworzył się system silnego prezydenckiego przywództwa w czasach kryzysu. Nastąpiło wyraźne zaznaczenie ról, jakie spełniają poszczególni członkowie egzekutywy. Podział ten nie został dokonany z uwagi na zmiany systemu, ale ze względu na różnorodność politycznej mozaiki przy jednoczesnym niepodważalnym autorytecie głowy państwa. Poszczególni prezydenci, pełniąc swój mandat, cały czas potrafili znajdować rozwiązania problemów, posiadając niezmienną uprawnienia, które uplastyczyły się pod wpływem charakteru

danej osoby na tym urzędzie. To, co było wspólne dla wszystkich piastunów tego urzędu, to sprawne używanie kompetencji i pozostawanie wzorem jednośc państwa w tych najtrudniejszych chwilach. Ową kompetencyjną sprawność należało rozumieć w kontekście działania dla dobra państwa oraz maksymalizacji wysyłanych impulsów, które to były odbierane przez resztę włoskiej klasy politycznej.

BIBLIOGRAFIA

- ANSA 2020. *Coronavirus: Liberty doesn't include the right to make others ill says Mattarella*, 31.07.2020, https://www.ansa.it/english/news/2020/07/31/liberty-doesnt-include-right-to-make-others-ill-mattarella_61ebacc4-cdb5-40f3-8b77-cb6819ef7ff9.html (dostęp: 18.01.2022).
- BBC News 2007. *Italian PM asked to resume duties*, 24.02.2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6391669.stm> (dostęp: 17.01.2022).
- Buzzanca, S., Rubino, M. 2019. *Governo, Conte e i ministri hanno giurato. Gentiloni in pole per successione a Moscovici*, 05.09.2019, https://www.repubblica.it/politica/2019/09/05/news/governo_conte_accetta_l_incarico_oggi_il_giuramento_della_squadra_al_quirinale-235221666/ (dostęp: 14.01.2022). DOI: <https://doi.org/10.15520/ijnd.v9i09.2692>.
- Ceci, L. 2018. *Oscar Luigi Scalfaro*, [w:] *I presidenti della Repubblica. Il capo dello Stato e il Quirinale nella storia della democrazia Italiana*, S. Cassese, G. Galasso, A. Melloni (red.), Società Editrice il Mulino, Bologna.
- Chmaj, M., Żmigrodzki, M. 2011. *Wprowadzenie do teorii polityki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Colombo, A. 2016. *Ciampi, l'uomo dei momenti difficili*, 17.09.2016, <https://ilmanifesto.it/ciampi-luomo-dei-momenti-difficili/> (dostęp: 15.01.2022).
- Davies, L. 2013. *Giorgio Napolitano re-elected as Italy's president, prompting relief and protests*, 12.04.2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/apr/20/giorgio-napolitano-italy-president> (dostęp: 17.01.2022).
- Donadio, R. 2011. *From Ceremonial Figure to Italy's Quiet Power Broker*, 02.12.2011, https://www.nytimes.com/2011/12/03/world/europe/president-giorgio-napolitano-italys-quiet-power-broker.html?pagewanted=all&_r=0 (dostęp: 17.01.2022).
- Eligendo 2022. <https://elezionistorico.interno.gov.it/> (dostęp: 17.01.2022).
- Folli, S. 2014. *Perché Napolitano lascerà il Quirinale alla fine dell'anno*, 08.11.2014, https://www.repubblica.it/politica/2014/11/08/news/perch_napolitano_lascer_il_quirinale_alla_fine_dellanno-100044655/?ref=HREA-1 (dostęp: 14.01.2022).
- Frye, A. 2013. *Letta Named Italian Prime Minister as Political Gridlock Eases*, 24.04.2013, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2013-04-24/letta-named-italian-prime-minister-as-political-impasse-ends> (dostęp: 14.01.2022).
- Haberman, C. 1990. *Sandro Pertini, Italian President With Common Touch, Dies at 93*, 26.02.1990 r., <https://www.nytimes.com/1990/02/26/obituaries/sandro-pertini-italian-president-with-common-touch-dies-at-93.html> (dostęp: 15.01.2022).
- <http://presidenti.quirinale.it/Napolitano/qrmw/statico/lingue/en/en-nap-biografia.htm> (dostęp: 17.01.2022).
- Kirchgaessner, S. 2018. *Italy: populist government sworn in as political deadlock ends*, 01.07.2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/may/31/italys-populist-leaders-strike-deal-resurrect-coalition> (dostęp: 14.01.2022).
- Machelski, Z. 2010. *System polityczny Włoch*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.

- Povoledo, E. 2012. *Oscar Luigi Scalfaro, Ex-President of Italy, Dies at 93*, 29.01.2012, <https://www.nytimes.com/2012/01/30/world/europe/oscar-luigi-scalfaro-ex-president-of-italy-is-dead.html> (dostęp: 15.01.2022).
- Rizzo, T.L. 2020. *CARLO AZEGLIO CIAMPI: IL PRESIDENTE DI RESPIRO EUROPEO*, 29.03.2020, http://opinione.it/politica/2020/05/29/tito-lucrezio-rizzo_carlo-azeglio-ciampi-presidente-repubblica-ministro-bilancio-tesoro-governatore-banca-d-italia-mattarella-lotta-liberazione-ue/ (dostęp: 16.01.2022).
- Scacchioli, M. 2015. *Mattarella eletto al Quirinale con 665 voti. „Pensiero a difficoltà e speranze dei cittadini”*, 31.01.2015, https://www.repubblica.it/speciali/politica/elezioni-presidente-repubblica-edizione2015/2015/01/31/news/quirinale_quarta_votazione-106185169/?ref=HREA-1 (dostęp: 17.01.2022). DOI: <https://doi.org/10.1055/s-0035-1558950>.
- Scacchioli, M. 2016. *E' morto Carlo Azeglio Ciampi, l'uomo schivo che ha garantito il Paese*, 16.09.2016, https://www.repubblica.it/politica/2016/09/16/news/e_morto_carlo_azeglio_ciampi-147885047/ (dostęp: 16.01.2022).
- Spampinato, A. 2006. *La lezione di Ciampi*, Rubbettino Editore, Soveria Mannelli.
- Szczepański, M.S. 1985. *Teorie zmian społecznych: wybrane zagadnienia. Cz.1, Teorie modernizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

PRESIDENTS OF THE ITALIAN REPUBLIC IN THE YEARS 1992–2022. DYNAMICS OF CHANGES

Abstract: The purpose of this article was to present the functioning of the office of the president in the Italian Republic in terms of personnel in the years 1992–2022, explaining the dynamics of changes in this period. In order to do this, the author formulated the main hypothesis assuming that the dynamics of changes in the office of the president was stimulated by the personal characteristics of people in this office, and not by significant systemic changes within the political system. In order to verify the hypothesis, research questions were established relating to the political past of the presidents, their personal characteristics and the evolution of the office over the years. In order to answer these questions and verify the hypothesis, research methods adequate to the analysis of the past and systemic inference were used, these were the following methods: historical and comparative. Thanks to this, it was presented that this dynamics of changes was shaped by the personal decisions of successive presidents. In the absence of any significant political changes, the image of the head of state was stimulated by the personal characteristics of the people in this office.

Keywords: president of the republic, head of state, political system

BIOGRAM

Paweł Jan Kaszuba, lic., absolwent studiów I stopnia na kierunku stosunki międzynarodowe na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Zainteresowania naukowe: historia stosunków międzynarodowych, współczesne systemy polityczne ze szczególnym uwzględnieniem systemu politycznego Republiki Włoskiej. Kontakt e-mail: pawelkaszuba7@wp.pl.